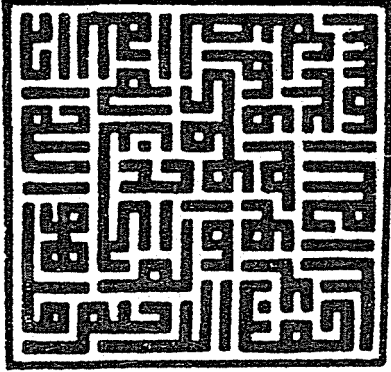

ATATÜRK ÜNİVERSİTESİ
İLÂHİYAT FAKÜLTESİ
DERGİSİ

11. Sayı

Seyyidlerle İlgilî Açısından
AHZAB SÜRESİ OTUZÜÇÜNCÜ AYETİ VE
TARİHİ TESİRLERİ

Doç. Dr. Murat SARICIK

A- AYETİN KENDİNDEN ÖNCEKİ AYETLERLE İLGİSİ:

Ahzab suresi 33. ayeti, seyyidler hakkında en çok göze çarpan ve daha çok Ehl-i Sünnet'in Âl-i Beyt (Ehl-i Beyt) mefhumunda merci ve dayanak olarak kullandığı bir ayettir. Ashında bu ayetin konu ve mefhumu bakımından kendisinden önceki ayetlerden Ahzâb, 28, 29, 30 ve 31. ayetlerle de sıkı ilişkisi vardır: Yirmi sekiz ve yirmi dokuz'uncu ayetlerde Peygamber (S.A.V.)'in, hanımlarına şöyle demesi emredilmektedir; *"Ey Peygamber! zevcelerine şöyle söyle; Eğer dünya hayat ve zinetini istiyorsanız haydi geliniz sizi donatayım ve güzellikle bırakıp salwereyim. Yok eğer Allah ve Rasulü'nü ve ahiret evini istiyorsanız haberiniz olsun ki, Allah içinizden güzellik edenlere pek büyük bir ecir hazırlamıştır"*².

Sonra doğrudan Allah'ı Taâla Peygamber kadınlarına hitab ederek, Peygamber'e olan menfi tutumları ve O'nu üzmemeleri hususunda onları açıkça uyarmakta ve uyarmaktan da öte iki kat azabla tehdit etmektedir. Onlardan terbiyesizlik edenler olursa, bunun cezası diğer mümin hanımlarına verilenlerin iki katı olacaktır. Çünkü onlar, Peygamber hanımları olmak cihetiyle diğerlerinden

¹ Arendonk C. Van, Şerif maddesi, İA. XI, 435; Mecma'ut-Tefâsir: (El-Beyzavî, Ebû Sa'îd 'Abdullah b. Ömer, Envâru't-Tenzil ve Esrâru't-Te'vil, (Envâr.), el-Hâzîn, 'Ali b. Muhammed b. İbrâhîm, Lübbâbü't-Te'vil fi me'âni't-Tenzil, (Lübbâb.), en-Nesefî, abu'l-Berekât, Muhammed b. Mahmûd, Medâriku't-Tenzil ve Hakâiku't-Te'vil, (Medârik.), Firuzâbâdî, Muhammed b. Ya'kûb, Tenviru'l-Mekâbis Min Tefsir-i İbn-i 'Abbas, (Tenvir) I-VI, İstanbul, 1979 (Mec. Tefâsir); Mec. Tefâsir, (tenvir, Envâr, Lübbâb), V, 115-116.

² Elmalılı, Muhammed Hamdi Yazır, Hak Dini Kur'an Dili, I-DX, İstanbul, 1979, V, 3888, (Hak Dini); Mec. Tefâsir, (Envâr, Tenvir)V, 109, krş. İbnü Kesir, İsmâil b. İbn-i Kesir el-Kuraşî ed-Dimaşkî, Tefsiru'l-Kur'âni'l-'Azim, I, IV, İstanbul, 1986, III, 480, (Tef. Kur.'Azim).

farklıdır³. Onların cezalarının iki kat olmasına sebep de günah ve Peygamber'e olan hürmetsizliktir⁴. Fakat onlar korunur ve takvalı olurlarsa ecirleri de iki kat olacaktır⁵. Sonra Allah Taâla hitabını şöyle sürdürür: "*Ey Peygamber'in kadınları, siz kadınlardan herhangi biri gibi değilsiniz; Eğer korunur ve takvalı olursanız, Onun için söylerken kırılmayın da kalbinde bir maraz bulunan tamaa düşmezin, güsgüzel, dosdoğru söz söyleyin. Hem vakarınızla evlerinizde durun da evvelki cahiliyyet çıkışı gibi süslenip çıkmayın, namaz kılm, zekat verin, Alah ve Resulüne itaat edin*".

انا يريد الله ليذهب عنكم الرجس اهل البيت ويطهركم تطهيرا

"Allah sade şunu istiyor: Sizden kiri uzaklaştırın da ey Ehl-i Beyt, sizi tertemiz pampâk etsin"⁶. Buraya kadar sözünü ettiğimiz ayetler sıyak, sıbak, konu ve mefhum bakımından öncelikle Peygamber hanımlarını ilgilendirmektedir. Hatta bir sonraki Ahzab 34. ayetini de, bu ayetlerin konu ve mefhum birliği içinde mütelaâ etmek gerekmektedir. Çünkü bu ayetle yine onlara olan doğrudan hitap devam etmektedir ki: Allah Tealâ onlara: "*Oturun da evlerinizde okunan ayâtullahı (Allah'ın ayetlerini) ve hükmetlerini anın.*"⁷. buyurmaktadır.

Ahzab Suresi 33. ayetini diğer ayetlerle mefhum ve sıyak-sıbak ilişki yönünden bu şekilde kısaca arzettikten sonra, adigeçen ayetler üzerinde neler söylendiğine kulak vermek gerekir. Çünkü bu ayet-i kerime özellikle "*Âl-i Beyt Kımdır?*" sorusuna kendisinde cevap aranılan önemli bir ayettir. Mevzumuz Âl-i Beyt hakkındaki bu ayeti araştırmak olduğu için önce "*Âl-i Beyt kımdır?*" sorusunda bize yardımcı olacak, görüş ufkumuzu genişletecek bu ayet üzerinde durmak gerekir kanaatindeyiz. Eğer Peygamber hanımları, yukarıdaki ayetler ile edilen nasihatlarla kulak verirlerse, Allah ve Resulü ne emrederse onu yaparlarsa, Allah rıcs'ı yani, şan ve şereflerini

³ Hak Dini, VI, 3888; (Bak Ahzab Suresi 29. ayet); Krş. Tef. Kur. 'Azim, II, 482.

⁴ Hak Dini, V, 3889.

⁵ Ahzab Süresi, ayet, 31.

⁶ Hak Dini, VI, 3888; Tef. Kur. 'Azim, III, 482.

⁷ Hak Dini, VI, 3888; Tef. Kur. 'Azim, III, 482.

kirletebilecek günahları onlardan uzaklaştıracaktır⁸. Bu ayete dayanarak İbn-i Kesir Peygamber hanımlarını Ehl-i Beyt'e dahil etmektedir. Çünkü onlar, bu ayetin nüzül sebebidirler⁹. Sebeb-i nüzül ise onları ya tek başlarına ya da başkaları ile birlikte bu hüküm içerisine almaktadır.

a) Rics Nedir?

Envârü't-Tenzil'de rics, ırzı namusu kirletici *kır* olarak tefsir edilmektedir ve Peygamber kadınlarına iyi şeylerin emrinin ve kötü şeylerin nehyinin sebebini açıklamaktadır. Allah'ın maâsiden yani günah ve isyandan temizlemek istemesinde, rics istiare ile maâsiyeti ifade etmektedir¹⁰. Çünkü, günah ve mâsiyette; görülen, beş duyu ile hissedilen, insanı iğrendirecek, maddi bir pislik söz konusu olmadığı halde; bu nevi pisliklere ad olan rics kelimesi ile *günah ve maâsi* ifade edilmektedir. Süzme, temizleme, kır ve pisi tezkkiye yoluyla tafhîr ise, ricsden nefret ettirmek içindir.

Medârik sahibi, doğrudan rics kelimesine bir mana vermediği halde, *ويطهركم تطهيرا* ibaresine mana verirken, "*Sizi günahlar (âsâm) ın necasetinden tertemiz yapmak istiyor*" diye yorumlamakta ve tefsirini 32. ayetle irtibatlandırarak, Âl-i Beyt'in günaha batmaması için Allah'ın nehyini, onlara iyilikleri tavsiye ettiğini belirtmektedir. Böylece onları takva ile günah necasetinden korusun. Ona göre bu ayette *günalara rics* (pislik) Takva ya da *tuhr* denilerek istiare yapılmıştır. Çünkü günah işleyen bir kadının ırzı, bedenın kirlerle pislendiği gibi günahla kirlenmiş, mülevves olmuştur. Ama ırzlarını günah kırından koruyan namuslu müslüman kadınların ırzı ise, temiz bir elbiseye benzer¹¹. Burada günahların ağır pislik ifade eden rics kelimesi ile anlatılması; Peygamber hanımları'nın böyle bir kire bulaşmaları sebebi ile değil, olmayanı olmuş gibi sayarak, yani farz

⁸ Tef. Kur. 'Azîm, III, 433; Hak Dini, VII, 3891.

⁹ Tef. Kur. 'Azîm, II, 483; krş. el-Haytemî, Ahmed b. Hacer, es-savâ'iku'l-Muhrika fir-Reddi 'Alâ Ehlil-Bid'i Ve'z-Zenâdika, nşr. 'Abdilvehhâb 'Abdullatif, Kahire, 1375, s. 143 (es-Savâik); Hak Dini VI, 3892; Mec. Tefâsir, (Medârik, Envâr, Lûbab), V, 115-116.

¹⁰ Mec. Tefâsir, (Envâr), V, 115.

¹¹ Mec. Tefâsir. (Medârik), V, 116.

yoluyladır. "Farzedelim ki bu iş şöyle olursa böyle olur" cinsindedir. "Mahumdur ki farz vukûu icab etmez" 12 Bir de böyle keskin açık ve edebî bir anlatımda, akıl sahiplerini nehy edilen günahlardan nefret ettirme ve emredilenlere teşvik vardır 13. İbnü Abbas (RA) ise rics'i ism (günah) manası vermektedir 14. Elmahlı Hamdi Yazır ise, "Allah Taala sırf şunu murad buyuruyorki; kirl, yani şarı ve şereftinizi kirlilmek ihtimali bulunan günahları sizden uzaklaştırın Ey Ehl-i Beyt.." diyerek rics'i tefsir etmektedir¹⁵.

Bu ayet-i kerime esas alınarak, Ehl-i Beyt ve onların günahları hakkında çok müfrit fikirler de ileri sürülmüştür. Şeyh Muhyiddin İbnü'l-Arabî'ye göre: "Ehl-i Beyt'in günahları (Zünûbu) ancak suretten günahlardır, hakikaten değil. Çünkü şüphesiz Allah Taâlâ onların günahlarını, Allahu Taalâ'nun İnnema yürüduallah. kavli için bir inayet sebkati ile mağfret etmiştir..."¹⁶ ve O'na göre Âl-i Beyt fertlerinden bize gelen eziyetlerde onlara edeple tavır almamız gerekmekte ve onlar hakikaten günah işlemedikleri için, hoşumuza gitmeyen bu durumları, ilâhi kaderden gelen hastahk ve benzerleri şeklinde kabul etmeliyiz. Bize gereken Peygamber'in bir parçasından (Hz. Fatıma (RA) türeyen bu neslin bu türlü hallerine rıza ve sabırdır. Onlar bizim mallarımızı da alsalar, onları hapsedemeyiz ve mahkeme huzuruna çıkaramayız¹⁷.

Görüldüğü gibi, İbnü Arabî, onların rics'ten arındırıldığı ve temizlendiği hususunda farklı bir yaklaşım sergilemekte ve Âl-i Beyt fertlerinden görülen haksızlıklarda mahkemenin yolunu bile tımakak istemektedir. Fakat bu ifrad bir görüştür. Cumhur tarafından reddedilmiş, hatta seyyid ve şerifler Şeriatçe ceza vermenin ve had uygulamanın, onlara muhabbet ve onları günahlardan temizlemek olduğu cihetle daha yerinde olduğu belirtilmiştir. Hatta, bu hususa

12 Hak Dini, VI, 3889.

13 Mec. Tefâsîr, (Medârik), V, 116; Krş. es-Sevâik, s. 142-143.

14 Mec. Tefâsîr, (Tenvîr), V, 115.

15 Hak Dini, VI, 3891-3892.

16 Seyyid eş-Şablancî, Nûru'l-Ebsâr fî Menâkıb-ı Âl-i Beyti'n-Nebiyi'l-Muhtâr, Kahire, 1375, s. 116 (N. Ebsâr).

17 N. Ebsâr, s. 116.

"Allah'a yemin ederim ki, Muhammed'in kızı Fatıma da çalsaydı onun da elini keserdim" hadisi şerifi delil getirilmiştir¹⁸. Muhyiddin Arabî'nin bu tutumunu, belki de Âl-i Beyt fertlerine olan hürmetinin bir tezahürü kabul etmek daha yerinde olacaktır.

Bu ayet-i esas alan şif'ler Hz. Fatıma, Hz. Ali, Hasan ve Hz. Hüseyin'in ismetini, günahlardan temiz olduğunu ileri sürmüşlerdir¹⁹.

Rıcsa kır manası verilmesi²⁰ Âl-i Beyt'le ilgili bir başka hususu da akla getirmektedir. Bu da, Âli-Beyt fertlerine zekatın haramlığı hususudur. Bu haramlığın hikmeti hususunda ekseriyetin reyî, Farz sadakanın (zekat) insanların kırı (*evsâh-ı nâs*), halkın yıkantası (*gusâle-i nâs*) olmasıdır²¹. Zekat yerine Âli-Beyt'den, seyyidlerden olanlara fey ve ganîmetlerden pay ayrılmıştır. Bu da gösteriyor ki, malda ve sahibinde tahareti sağlayan zekatla, mal temizlenmektedir. Bu hakikatı Bakara 261. ayetinde "Onların mallarından zekat al ki, onları temizleyesin" emri teyid etmektedir. Öyleyse, *evsâh-ı nâs*²² olan, gusâle kabul edilen²³ zekat, Al-i Muhammed gibi, ayetle kır ve rıcsden pâk edilip temizlendikleri ifade buyurulan bir aileye uygun olmamıştır. Onun kabulünde bir zül vardır²⁴. Bu sebepten Peygamber Âli-Beyt'inden olanlar hediyeye kabul ederlerse de sadaka (Zekat) yemezler.

Rûhu'l-Me'âni'de ise rıcsa, pislik kazurat manası verilip, ilgili ayette bununla, mecâzen fazla günah ifade edilmek istendiği

¹⁸ N. Ebsâr, s. 116.

¹⁹ Mec. Tefâsîr, (Envâr), V, 116. Krş.eş-Şerîf Murtazâ Ali b. Musa, eş-Şâfi fî'l-İmâme, I-IV, Tahran, 1987, IV, 195, III, 133, (eş-Şâfi).

²⁰ Geniş bilgi için Bk. Mec. Tefâsîr, (Envâr), V, 15.

²¹ İmam Kastalanî, Ahmed b. Muhammed, Mevâhibu'l-Ledünniyye Tercümesi, trc. Abdulkâki (Şair), I-II, İstanbul, 1310, I, 452-454, (Mevâhib); Bilmen, Ömer Nasûhî, Büyük İslâm İlmihali, İstanbul, ty. s. 359; Mevâhib, II, 147; Ali Efendi, I. Cilt, İstanbul, 1325, I, 15, (Fetevây-ı Ali Ef.); Hasen İbrahim Hasen, Târihu'l-İslâm, I-IV, Beyrut 1964, IV, 350, (Târihu'l-İslâm).

²² Mevâhib, I, 452.

²³ İbnü Sa'd, Muhammed et-Tabakâtu'l-Kübrâ, I-VII, Beyrut, 1957, IV, 73-74, (et-Tabakât); el-Munevî, 'Abdurra'ûf, Feyzü'l-Kadir Şerhu Câmi'i's-Sağır, I-VI, Mısır, 1958, II, 227, 252, 362, V, 88, Feyz. Kadir).

²⁴ Feyz. Kadir, V, 88.

belirtlmifltir. Arkasından bir takım mufessirlerin g6r6fllerinden hareketle riccin, ism, g6nah, fiske, f6ydan, f6irk, cimrilik ve tam6, nefsin arzulari, bid'alar olduğu da ifade edilmiş ve aynı kelimenin ism, azab, noksanlıklar ve necaset manasına da geldiği zikredilmiştir. Mufessire g6re ayetteki ricc kelimesi b6t6n bunları içine alır²⁵. Riccile birlikte zikredilen tathirden kasıt ise, takva ile s6slenmektir. Ve b6ylece ricsten korunma da gerçekleşerek, isyanlardan kamil bir siyanet tahakkuk edecektir²⁶.

B- L-İ BEYT HAKKINDA FARKLI G6R6şLER

Yukarıda da belirttiğimiz gibi, Allah'ın kirden temizlemek istediği, bir g6r6ř6 g6re dekiriden pakladığı Ehl-i Beyt²⁷ kimlerdir ve kimleri içine almaktadır? Bu husustaki g6r6şleri ř6yle sıralayabiliriz:

a) Ehl-i Beyt Peygamber Hanımlarıdır:

Sahabe mufessirlerinden olan İbn6 Abb6s (R.A.)'dan rivayet edilen ve onun katıldığı bir g6r6ře g6re ki, bir çok mufessir buna katılmaktadır. Bu "*Ayet-i Kerime Fahr-i K6inat Hazretlerinin Ezv6c-ı Tahir6t'i hakkında nazil olmuştur*"²⁸ Hatta diğerleri ile birlikte Ahz6b suresi 33. ayeti Peygamber hanımları hakkında nazil olduğu zaman, M6sl6man hanımlar: "*Bizim hakkımızda bir şey nazil olmadı.*" demişler ve arkasından Ahzab suresi 35. ayeti nazil olmuřtur²⁹. Bu da g6steriyor ki, bu ve diğer ayetler Peygamber hanımlarını ilgilendirmektedir. Bu hususta İbn6 Kesir, Ezv6c-ı Tahir6t'in, ayet-i kerime'nin h6km6nde dahil olduklarını 6nk6 ayetin onlar hakkında nazil olduğunu belirterek; "*Zira sebab-i n6z6l*

25 Al6si, şih6buddin es-Seyyid Mahm6d, R6hu'l-Me'6ni fi't-Tefsiri't-Kur'6ni'l-Azım Ve's-Sebu'l-Mes6ni, I-XXX, Beyrut, ty. XXII, 12, (R. Me'6ni).

26 R. Me'6ni, XXII, 12.

27es-Sav6'ik, s. 143, 226-227; Mec. Tef6sir, (Env6r), V, 116; Tef. Kur'Azım, III, 486.

28 Mev6hib, II, 153; Mec. Tef6sir, (Env6r, L6b6b, Med6rik, Tenvir), V, 116; Hak Dini, VI, 3892.

29 Mec. Tef6sir, (Med6rik), V, 116; Krş. Muhammed şabban, İs'6fu'r-Rağbin fi, Sireti'l-Mustafa ve Fez6l-i Ehl-i Beyti't-Tahirin, Mısır, 1375, s. 108, (İs'6f); Tef. Kur.'Azım, III., 482; Hak Dini, VI, 3895.

onlardır" der ve nüzûle sebep olanın nazil olanın hükmü içinde dahil olmasının mukarrer olduğunu ifade eder³⁰. Öyleyse Peygamber hanımlarını Âl-i Beyt'den saymak gerekir. Şu kadar var ki; sadece Peygamber hanımlarının ayetin hükmünde dahil olup olmadıkları hususunda da görüş ayrılıkları vardır. Peygamber hanımlarının Âl-i Beyt mefhumu içinde olmalarına, bir başka delil de Peygamber hanımları olan Ezvâc-ı Tahirât'ın ve kızlarının Peygamberle birlikte beytütet etmeleri yani aynı hanede yatıp kalkmalarıdır. Nitekim, aynı sürenin 34. ayetinde de bu hususa parmak basılmakta ve "Oturun da evlertinizde okunan ayetullahı ve hikmeti anın, şüphe yok ki Allah, latif ve habir bulunuyor"³¹ buyrulmaktadır. Bir başka yorumda bu ayetle ilgi tutulup; "Onlar Peygamber hanımları (nisâ)dir. Çünkü onlar O'nun evindedirler"³² denir ve arkasından bu görüşün dayanağı da ifade edilir. O da: Said b. Cübeyr'in (R.A.) İbni Abbâs'dan rivayet ettiği, görüştür³³. İbnü Kesir, tefsirinde bu ayeti yorumlarken, ayetleri tedebbür edenlerin Nisâ-i Nebî (S.A.V.) olduklarını belirterek, onların Âl-i Beyt'e dahil olduğunu ifade eder³⁴. Elmalılı Hamdi Yazır'a göre, ayet Peygamber hanımları'na hitap etmekte ve "nisâ" kelimesi ile Ehl-i Beyt olma vasfının Peygamber kızlarına da şamil olmaktadır³⁵. Daha sonra da, "Demek Ehl-i Beyt denilince Peygamberin zevceleri ile beraber evladına, zükür inâs (Kadın-erkek) Mensubîn-i hâssına dahi şamildir. Hazretî Hasan ve Hüseyin (R.A.) evladdan olduğu gibi Hz. Ali dahi Hz. Peygamber'in evinde yetişmiş ve Hz. Fatıma ile muhaşeretî dolayısıyla nisbet-i hâssayı haiz bulunmuş olduğundan o dahi Ehl-i Beyt'tendir"³⁶der. Burada Mensubîn-i hâssa ve nisbeti hasse ile Âl-i Beyt'ten olunabileceğini ifadesi yönünden görüşü orjinallik taşımaktadır. Bu fikir içinde intisâb-ı Mahsûs ile: "Selman bızden Ehl-i Beyt'tendir" hadisi şerifi de mütâlaa edilebilir. Ehl-i Beyt mefhumunu genişleten, Hz. Ali'yi bizzat hadis-i şeriflerle Âl-i Beyt'e dahil eden rivayetler O'nun

30 Tef. Kur. Azim, II, 483; Mevâhib, II, 153; Krş. İs'âf, s. 108.

31 Hak Dini, VI, 3888.

32 Mec. Tefâsir, (Lübâb), V, 115-116.

33 Mec. Tefâsir, (Lübâb), V, 116.

34 Tef. Kur. 'Azim, III, 486; Krş. III, 482-483.

35 Hak Dini, VI, 3891.

36 Hak Dini, VI, 3891.

bu yönüne mesned ve kaynak olmakta, bu yorumunu kuvvetlendirmektedir³⁷.

Peygamber kızları ve Ezvâc-ı Tahirât'ın Ehl-i Beyt'ten sayılmasını tekid eden görüşlerden biri de doğrudan hadis kaynaklarıdır: İbnu Cerir'in Alkame (R.A.)'dan naklettiği bir hadis-i şerife göre İkrime çarşıda ... *يا أيها محمد* diye başlayan kısımdan sonuna kadar okuyup sesleniyordu. Alkame demiştir ki: "Bu ayet özellikle Nisâ Nebî (S.A.V.) hakkında nazıl oldu"³⁸. Yani O'nun kızları ve hanımları hakkında azıl oldu. et-Tabakât'da Peygamber'in, bütün hanımlarının evlerinde nafilâ namaz kıldığı ifade edildiğine göre tedebbür edilecek ayetlerin muhatapları da açıkça Peygamber hanımları, O'nun kızları, o evde olan ve yatıp kalkan herkes olmaktadır. Tabi ki, buna Hz. Ali ile birlikte Hz. Hasan ve Hüseyin (R.A.)'da dahildir³⁹.

ليذهب عنكم الرجس Terkiibinde görüldüğü üzere, eğer ayet yalnız Peygamber hanımları hakkında nazıl olsaydı, daha önce geçen ayetlerde olduğu gibi zamir müennes olarak gelecekti. Fakat buradaki (*كم*) zamiri Arapça dil kaidelerine göre erkekleri ifade etmek için kullanılan çoğul zamirdir⁴⁰. İslâm Hukuku Usûlü'nde şöyle bir kaide vardır ki; Cemi Müennes sigası yalnız kadınlara mahsus olduğu halde, eğer erkek ve kadınlar kârşık halde ise ve bunları bir zamirle ifade etmek gerekirse, cemi müzekker sigası kullanılır. Çünkü böylece bu sığa her iki cins için de geçerli olmaktadır⁴¹. Demek burada da tağlib tarzlı bir ifade ile (*كم*) zamiri kullanılıp, hem erkekler hem de kadınlar ifade edilmiş olunuyor. Şu halde, ayetin hükmüne Âl-i Beyt'den sayılan Peygamber hanımları ile birlikte bir kısım erkekler de dahil olmaktadır.

b) Ehl-i Beyt, kendilerine Zekât Haram olanlardır:

³⁷ Geniş bilgi için Bk. es-Savâ'ik, 141-143; İs'âf, s. 105-108. Mec. Tefâsîr, (Lübâb), III, 486-487; N.Ebsâr, s. 110-111; Mevâhib, II, 153-154; et-Taberî, Ebu Ca'fer Muhammed b. Cerir, Câmîu'l-beyân, -XXX, Mısır1954, XXII, 6-7, (C. Beyân).

³⁸ C. Beyân, XXII, 8.

³⁹ et-Tabakât, VII, 200; Krş. R. Me'anî, XXII, 13-14.

⁴⁰ es-Savâ'ik, s. 141.

⁴¹ Hak Dini, VI, 3892.

Ahzâb suresi 33. ayeti'nde geçen *Âl-i Beyt'in Âl-i Ali, Âl-i Akil, Âl-i Câfer ve Âl-i Abbâs olduğu da ifade edilmiştir* ki, bunu Zeyd b. Erkam (R.A.)'dan gelen bir rivayet desteklemektedir⁴². Sahih-i Müslim ve diğerlerinde geçtiğine göre, Peygamberimiz (S.A.V.) ölümünden bir ay kadar önce Veda Haccı'ndan dönerken verdiği bir hitabede; "*Şüphesiz bana size iki önemli şey bırakıyorum. Onlardan birincisi Allah'ın kitabıdır ki, kendisine hidayet ve nur vardır. Bir de Ehl-i Beyt'im (bırakıyorum). Ehl-i Beyt'im hususunda size Allah'ı hatırlatıyorum. Ehl-i Beyt'im hususunda size Allah'ı hatırlatıyorum, Ehl-i Beyt'im hususunda size Allah'ı hatırlatıyorum*"⁴³ dedi. Böyle üç defa söyleyince hadisenin revisi olan Zeyd b. Erkam (R.A.)'a soruldu: "*Onun Ehl-i Beyt'i kimlerdir, Nisâsı (kadınları ve kızları) O'nun Ehl-i Beyt'i'nden değil mi?*" Zeyd b. Erkam cevabında şöyle demişti: "*Nesâsı (kadınları ve kızları) O'nun Ehl-i Beyt'i'ndendir. Lâkin O'nun Ehl-i Beyt'i O'ndan sonra kendilerine sadaka (zekât) haram olanlardır*" Denildi ki; "*Onlar kimlerdir?*" dedi: "*Onlar, Âl-i Ali, Âl-i Akil, Âl-i Ca'fer ve Âl-i Abbâs'tır*" yine denildi: "*Sadaka haram olanların hepsi bunlar mı?*" Zeyd: "*Evet*" dedi⁴⁴ Müsned'de geçen bir rivayet de aynı hadiseyi anlatmaktadır⁴⁵. Malumdur ki, burada sayılanlar yani, Âl-i Ali, Ca'fer ve diğer ikisi Abdümenaf'ın oğlu Haşim'in evladlarıdır. Bunlar içinde Haşim'in kardeşi Muttalib'in Âli'nden kimse yoktur⁴⁶. Şu halde, Zeyd b. Erkam'ın başını çektiği bu görüşe göre, Ehl-i Beyt'ten olanların çemberi genişlemektedir. Zikredilecek diğer bazı görüşleri de içine alan bu görüşe göre, Ehl-i Beyt mefhumunu sınırlamada asıl olan kendisine sadakanın haram olduğu kimselerdir. Bunlar içine önce Peygamber zevceleri ve kızları, sonra da Abdülmenaf oğlu Haşim'in evladından olan Ali, Ca'fer, Akil

⁴² Mec. Tefsîr, (Lübâb), V, 116; el-Hakim en-Nisâbüri, Ebû'Abdullah, el-Müstedrek 'alâ Sahihayn, I-IV, Beyrut, ty. III, 148, (el-Müstedrek); 'Aâüddin 'Ali el-Mütâkî b. Hüsâmuddin, Kenzu'l-Ummâl fi Süneni'l-Akvâl Ve'l-Ef'âl, nşr. Saffet es-Sekâ, Bekri Hayyân, I-XVI, Beyrut, ty. XIII, 104, (Kenz.); Feyz, Kadir, III, 14.

⁴³ es-Savâ'ik, s. 226.

⁴⁴ Geniş bilgi için Bk. es-Savâ'ik, s. 226-228; Feyz, Kadir, I, 522.

⁴⁵ Ahmed b. Hanbel, Müsned, I-VI, Beyrut, ty. IV, 367, 371; Krş. III, 17, 26, 59; (Müsned); Mevâhib, II, 154.

⁴⁶ el-Medresi, 'Abdulkerim Muhammed, Nûru'l-İslâm, İstanbul, 1985, s146, (N. İslâm).

ve Abbâs'ın ehlileri girmektedir. Suyûtî'ye göre de burada zikri geçenler O'nun ehliendendirler ve eşraflardır. Şu kadar var ki, Şerefin ve Şerifliğin, yalnız Âl-i Ali ye tahsisi ise, özellikle Mısırlıların ıstılahıdır⁴⁷. Feyzu'l- Kadir'de nakledilen bir görüşe göre de Eşraf ünvanının Âl-i Mustafa'ya verilmesi Peygamber'in hususiyetlerinden biridir. Eşraf ünvanını alanlar ise, Âkil, Ali, Ca'fer ve Abbâs'ın çocuklarıdır. Fakat sonradan Eşraf yada şerif ünvanı, hasseten Mısır'da, Fatımiler döneminde Hasenî ve Huseynilere tahsis edilmiştir⁴⁸. Razi'nin beyanına göre Âl-i Beyt şu hususlarda birbirleriyle eşittir. Bu da: Kendilerine *salat*, *Tahrîm-i Sadaka* (Zekat), *tathîr*, onları *sevme* ve *selamdır*.⁴⁹ Bu görüşte de Ehl-i Beyt'ten olacakların kendilerine zekâtın haram olacağı anlaşılmaktadır.

Yine de, kendilerine sadaka harâm olanlar kimlerdir? sorusuna farklı şekillerde cevap verilmiştir. Çünkü: bu hususta da farklı görüşler vardır⁵⁰. Görüşlerden *birticisine göre* -ki, bunu daha çok Hanefiler desteklemektedirler- Haşim Oğulları'ndan olanlara sadaka (Zekât) caiz değildir. Çünkü zekât, *evsâh-ı Nâs*'tir. Bu husus Müslim ve Buhari'de rivayet edilen iki hadise de dayandırılır⁵¹. Haşim Oğulları da, Ali, Abbâs, Ca'fer ve Âkil'in Âli olarak sınırlandırılmaktadır⁵².

İmam Şafi'ye göre zekât haram olanlar, Haşim ve Muttalib Oğulları'dır. Onlara, sadaka alamadıkları için fey ve ganimetlerden

47N. Ebsâr, s. 112.

48 Feyz. Kadir, I, 522; Krş. el-Heytemî, Ahmedb. Hacer, el-Fetevâ el-Hadisyye, Mısır, 1970, s. 168, (el-Fetevâ).

49 İs'âf, s. 108.

50 Geniş bilgi için Bk. es-Savâ'ik, s. 36-37, 228; Muhammed b. İshâk b. Yesâr, Siretü İbn-i İshâk (Kitâbu'l-Mübtede'Ve'l-Meb'as Ve'l-Megâzi), nşr. Muhammed Hamidullah, Konya, 1981, s. 137, 140, 142-143, 146, (Sire); el-'Askalânî, 'Ali b. Muhammed, Fethu'l-Bâri bi Şerh-i Sahihî'l-Buhâri, I, XXVII, Mısır, 1959, IV, 96-97, (Feth. Bâri).

51 Geniş bilgi için Bk. el-Buhâri, Ebû 'Abdullah, Muğire b. Berdizbeh, Sahihu'l-Buhâri, I-VIII, İstanbul ty. II, 135, (Sah. Buhari); el-Mevsûlî, Mahmud b. Mevdûd, el-İhtiyar, Beyrut, 1975, s. 120-121, (el-İhtiyar); Büyük İslâm İlmihali, s.359, ez-Zeylâ'î, Fahrüddin b. 'Osman b. 'Ali, Tebyinu'l-Hakâik Şerhu Kenzi'd-Dekâik, Mısır, 1313, I-II, I, 303, (Teb. Hakâik) Feth. Bari, IV, 96-97; Mevahib. II, 147.

52 Teb. Hakâik, I, 303; es-Savâ'ik, s. 228; Kudurî, el-Kitâb, , İstanbul, 1323, s. 22-23, (Kudurî). Feth. Bari, IV, 97; VII, 9; VIII, 339.

Humsu'l-Hums (Beşte birinin beşte biri) verilir. Bu hususta görüşüne katılanlar da vardır⁵³. Fakat Ebu Hanîfe ve Malik b. Enes zekât hakkında haram olanların yalnız *Beni Haşim* olduğu görüşündedirler⁵⁴.

Bu ayetin tarihî gelişme içinde önemli sonuçlarından biri şüphesiz Abbasi Devleti bünyesinde kurulan Nikabet Teşkilatı içinde, Abbasi olanların da yer alması, yani onların da "şerîf" olarak kabul edilmesidir. Şu kadar var ki: bu ayeti kerîme'ye göre kendilerine zekât haram olanlar içinde sayılan Abbasiler için, Asr-ı Saâdet'te de bir takım uygulamaların varlığına şahit olmaktadır.

Çünkü bu ayet paralelinde, aynı manayı ifade eden bir çok Hadis de Haşimîler'den olan Abbasiler'e zekâtın haram olduğuna işaret etmektedir. Hatta Âl-i Beyt Mevlaları da zekât alamamaktadır. Bu hadis-i şeriflerden, örnek olarak bir kaçını burada zikretmek yerinde olur. Bir keresinde Rasûlullah (S.A.V.):

"Şüphesiz Allahu Taalâ bana ve ehl-i Beyt'ime sadaka (zekât)'ı haram kıldı. Yani Beni Haşim'den ve Muttalib'den mü'min olanlara farz sadakayı haram kıldı"⁵⁵ (Muttalib Oğulları'na zekâtın verilmeyeceği görüşü İmâm Şafi'nin görüşüdür)⁵⁶. Çünkü zekât Evsâh-ı nâs'tır, insanların kiridir. Bir başka hadis-i şerifte'de: "Şüphesiz sadaka Âl-i Muhammed'e gerekmez. Çünkü O evsâh-ı nâs'tır." buyruldu. Müsned ve Müslim'de rivayet edilen bu sahih hadis de bir öncekini te'yid etmekte⁵⁷ ve burada açıkça tahrîmin illeti belirtilmektedir. Yani farz sadaka, insanların kırı olduğu sebeple Âl-i Beyt fertlerine haram kılınmıştır. Ümmetinin bazısına sadaka (zekât)'nın helal kılınması ise, azîmet yoluyla değil, mecburiyetledir⁵⁸. Rasûlullah'a bir şey takdim edildiği zaman, hediye olursa yer, sadaka ise, yemezdi.

⁵³ es-Savâ'ik, s. 228, Feth, Bâri, IV, 96; N. Evtâr, IV, 193.

⁵⁴ N. Evtâr, IV, 193; es-Savâ'ik, s.228; Teb. Hakâik, I, 303.

⁵⁵ Feyz Kadîr, II, 227; Teb. Hakâik, I, 303; Sîre, s. 69.

⁵⁶ es-Savâ'ik, s. 228; es-Şevkânî Muhammed b. 'Alî, Neylû'l-Evtâr Şerhu Mûnteka'l-Ebhâr, I-IV, Mısır, ty. IV, 135, (N. Evtâr).

⁵⁷ Geniş bilgi için Bk. es-Savâ'ik, s. 228; Feyz. Kadîr, II, 362; Teb. Hakâik, I, 303; Kudurî, s. 22; Feth Bâri, IV, 96-97.

⁵⁸ Geniş bilgi için Bk. Feyz. Kadîr, II, 362.

Rebî'a b. el-Haris'ten bize gelen ve Sünen-i Nesâî'de zikredilen bir sahih hadisde, Abbâs Oğulları'na sadakanın haramiyeti açıkça ifade edilmektedir. Bir keresinde fazl b. Abbâs b. Muttalib ve Abdülmüttalib b. Rebî'a b. Haris Rasulüllüh'a gelip şöyle dediler: "*Ey Allah Resulü, bizi sadaka memuru tayin et (âmil yap)*" Rebî'a der ki: "*Biz bu istekte bulunduğumuz esnada Ali b. Ebü Talib geldi ve bize şöyle dedi: "Şüphesiz Rasulüllüh (S.A.V.) sizden birini sadaka amili tayin etmez."* Bunun üzerine Rasulullah (S.A.V.) şöyle buyurmuştu: "*Şüphesiz bu sadaka insanların kirdir (Evsâh-ı Nâs) ve şüphesiz O, Muhammed ve Âl-i Muhammed'e helal olmaz*"⁵⁹ Görüldüğü gibi, burada Rasulüllüh, Abbas'ın oğlu Fazl'ı ve Fazl'ın amcası oğlunu, Âl-i Muhammed'den saymıştır⁶⁰. Çünkü, sadaka memurları topladıkları zekattan bir pay alıyorlardı. Hatta Ehl-i Beyt Me'âlinin İbn-i Ebi Rafî'nin de böyle bir isteğini reddeden Rasulüllüh, "*Şüphesiz sadaka biz (Âl-i Beyt)'e helal olmaz. Şüphesiz bir kavmin azaltısı da onlardandır*" buyurmuştur⁶¹.

Hatta Âl-i Muhammed'e, Seyyidlere zekatın haramlığı hususu zekât bahislerinde fetva olarak da geçmiştir: "*Sadatdan Zeyd-i fakir'e zekât vermek caiz olur mu?* sorusuna "*el-Cevab: Olmaz*" denmiş, sonra da Sadat'ın Haşim Oğulları olduğu açıklanmıştır. Bunun içerisinde Âl-i Ali (RA) ve Âli Abbas vardır.⁶² Bazı Hanefi Fıkıh kitaplarında Beni haşim içine hars b. Abdülmuttalib de dahil edilmektedir⁶³.

Abbasi soyundan olanların sadaka haram olanlardan sayılmaları, kendilerine fey ve ganîmetlerden hisse ayrılmasına sebep olmuştur. Bunun ilk uygulaması da Asr-ı Saadet'tedir.

⁵⁹ es-Suyûtî, 'Abdurrahmân b. Ebî Bekr, Târîhu'l-Hulafâ, Mısır, 1952, s. 188, (Tar. Hulafâ); Krş. es-Suyûtî, 'Abdurrahman b. Ebî Bekr, Sunenu'n-Nesâî bi Şerhu'l-Hâfiz Celâlüddin es-Suyûtî, I, VIII, Beyrut, ty. V, 105-106, (S. Nesâî Şerh); N. Ebsâr, s. 22; Is'âf, s. 69.

⁶⁰ Geniş bilgi için Bk. S. Nesâî bi Şerh, V, 105-107.

⁶¹ Geniş bilgi için Bk. S. Nesâî bi Şerh, V, 107.

⁶² Ali Efendi, Fetevây-ı Ali Efendi, I-II, tt. yy. I, 19, (Fetevây-ı Ali) ; Krş. Heyet, el-Fetevâ el-Hindiyye, I-VI, Diyarbakır, 1971, I, 189 (el-Fetevâ el-Hindiyye).

⁶³ Geniş bilgi için Bk. el-Fetevâ, I, 189; (Fetevâ-ı Ali), I, 19, I, 10; s. Nesâî bi Şerh, V, 106-107; el-Fetevâ el-Hirdiyye, (Fetevây-ı Kadîhân) I, 266.

Peygamber (A.S.V) Hayber fethinde ganimetlerin *Humsu'l-Hums*'undan Haşım ve Muttalib oğullarına vermişti⁶⁴. Hatta *Humsu'l-Humsu*; Peygamber, Ebu Bekir ve Hz. Ömer devirlerinde Haşımiler'den olanlara paylaşırma işi Hz. Ali'ye verilmişti⁶⁵. Hz. Ebu Bekr (RA) halife olunca, Hz. Fatıma, Hz Ebu Bekir'den, Sulhla müslümanların eline geçen Fedek'ten, Hayber'in ganimetlerinin *Humsu'l-Humsu*'ndan istemiş, Hz. Ebu Bekir Peygamberlerin miras bırakmadıklarını ifade ederek bu isteği yerine getirmemiştir⁶⁶.

Bir rivayete göre Hz. Ömer (RA), fey mallarından olan *Beni Nadir mallarını*, (Medine sadakası) Haşım Oğulları arasında taksim için Hz. Ali ve Abbâs'a vermişti⁶⁷. Fakat Hz. Ali Hz. Abbâs'a galebe edip aralarında bir anlaşmazlık da çıkmıştı. Sonra bu mallar önce sırayla Hasan b. Ali eline, sonra hüseyin b. Ali eline geçmiştir. Sonra da Ali b. Hüseyin ve bunu takiben Hasan b. Hasan (Hasan-ı Müsennâ) eline geçmiş, arkasından Zeyd b. Hasan'a geçmişti⁶⁸. Hz. Ali Devrinde, feylerin Beni Haşım'e dağıtılma işinin başına hasan-ı Müsennâ'nın oğlu Abdullah getirilmişti⁶⁹. Bu devirde Zeyd b. Ali b. Hüseyin'le aralarında ihtilaf çıkınca medine sadakası'nın taksimi ikisine bırakılmıştı⁷⁰. bir başka rivayete göre, Peygamber Sehmi (Beni Nadir Malları), Abbâsiler başa geçinceye kadar, Hasan b. Hasan'ın oğlu Abdullah'ın elinde kalmış, Abbâsiler başa geçince bu malları ondan almışlardı⁷¹.

Özellikle Ahzab süresi 33. ayeti'nden ve onu destekleyen hadis-i şeriflerden ve Asr-ı Saâdet'teki bu uygulamalardan dolayı Abbâsiler

⁶⁴ Ebû Davûd, Süleymân b. el-Eş'as, Sünen-i Ebî Dâvûd, nşr. Muhyiddin Abdulhamid, I-IV, Beyrut, ty. II,146-147, (Ebû Dâvûd); Krş. et-Tabakât, II, 152; Feth. Bâri, VIII, 3, 9; N. Evtâr, IV, 193.

⁶⁵ Ebû Dâvûd, III, 146.

⁶⁶ Geniş bilgi için Bk. es-Savâik, s. 12, 25, 36-37, krş. Feth. Bâri, VII, 3, 15.

⁶⁷ es-Savâik, s. 35-37, Krş. Feth. Bâri, VII, 9, 15.

⁶⁸ es-Savâik, s. 36.

⁶⁹ N. Ebsâr, s. 186.

⁷⁰ N. Ebsâr, s. 186, Krş. Feth. Bâri, VIII, 338.

⁷¹ Feth. Bâri, VII, 19; Krş. VIII, 338-339, (Geniş bilgi için Bk. Sarıçık, Murat, Osmanlı İmparatorluğunda Nakibu'l-Esrâfîk Müessesesi, Erzurum, 1989, (Doktora tezi), s. 17-22, (Osm. İmp. Nak. Esrâfîk Mües.)

kendilerini Ehl-i Beyt'ten ve Eşraftan saymışlardır⁷². Zaten Hz. Ali Züriyeti konuşmalarında hep Âli-Beyt'ten olduklarını adı geçen ayeti de delil getirerek ifade ediyorlardı⁷³. Abbasilerde özellikle bu ayeti kullanarak kendilerinin Âli-Beyt'ten oluşunu, bu sebeple Hilâfete daha layık olduklarını sürekli işlemişlerdir. *İlk Abbas halifesi* H. 133 yılında, Emevileri yıkıp, halife olunca şöyle hitabetmişti:

"Allah bize bu (Sıla-i Rahim) hususunda, onlara (Müslümanlara) okunan bir kitap indirdi. Kur'an'da olan muhkem ayetlerden indirdiğinde şöyle dedi: 'Şüphesiz Allah sizden ricisi (ktr) gidermek istiyor, Ey Ehl-i beyt, sizi tertemiz yapmak istiyor, ve... Hz. Allah şöyle buyuruyor: ...n risaletime karşılık sizden ancak Ehl-i Beyt'ime Meveddet istiyorum...' Bu hitabesinde görüldüğü üzere Ahzab, 33. ve Şûrâ 23. ayetini okumuş, sonra konuşmasını birkaç ayet-i kerime daha okuyarak sürdürmüştü.

Bu ayetlerden hareketle, Müskümanların kendilerini sevmesinin, kendilerine taksim olacak fey ve ganimetlerden verilmesinin, Allah tarafından müslümanlara vacip kılındığını da ifade etmiştir⁷⁴. Yine Abbasilerin ilk yıllarında hac için Medine'ye gelen ve Abbasilerin kurulmasında büyük emeği geçen Ebu Müslim de bir konuşmasında Ahzab suresi 33. ayetini zikrederek Emevilerce fey ve ganimetlerden Abbasilere pay verilmemesini eleştirmiştir⁷⁵. Aynı ayetin Abbasilerce kendi lehlerine kullanıldığı başka zamanlarda olmuştur⁷⁶.

Şu halde, Ahzab suresi 33. ayetinin önce, fey ve ganimetlerdeki Âli-Beyt Hissesi'nin taksimi ve Abbasilerin kurulmasında önemli tesiri vardır.

Bir diğer önemli tarihi sonucu da, daha önce sözünü ettiğimiz gibi Abbasi Devlet bünyesinde kurulan Nikâbet Teşkilatı'nda Talibi ve

⁷² el-Fetevâ, s. 168, Krş. Büyük İslam İlmihâli, s. 359.

⁷³ Ahmet Zeki Saffet, Cemheretü'l-Hutabi'l-Arab, Mısır, 1936, I-III, I., 336, 353, II, 8, 17, (Cemhere).

⁷⁴ Cemhere, III, 7.

⁷⁵ Cemhere, III, 2c.

⁷⁶ Cemhere, II, 80, 82, 85; III, 33.

Abbasiler'in eşraf yani Ehl-i Beyt kabul edilmesidir. Aslında, Abbasi Devleti içinde Nikabet teşkilatı'nın kurulmasında ilk ana faktör, Âli-Beyt hakkında nazıl olan ayetler ve varid olan hadis-i şeriflerdir⁷⁷. Fakat ahzab suresinin otuzüçüncü ayeti ile Âli-Beyt'ten olanlara zekâtın haram olması, Peygamber soyundan olanları tesbite, onların şecerelerini çıkarmaya sebep olmuş, Hz. Ömer (R.A) hilafetinde divanların tesisi hususu da bu uygulamaya iyi bir örnek oluşturmuştur. Ne var ki; Nikabet Teşkilatı ancak Abbasi Halifesi *el-Mütevekkil* Devrinde (H. 232-247 M. 847-861) kurulabilmiştir⁷⁸. Abbasi Devleti bünyesinde Talibîlerden olan Nakibu'n-Nükabâlar olduğu gibi, Abbasilerden olan nakibu'n-Nükabâlar da vardır⁷⁹.

Umumi Nakiblerin (Nakibu'n-Nükebâ) görevlerinden birinin, fey ve ganimetlerden ayrılan payı, *Abbasi* ve *Alevî* (hasenî ve Huseynî) lere pay etmek olduğu kaydedildiğine göre⁸⁰, Ahzab suresinin 33. ayeti ile, bu hususun ilgisi açıkça anlaşılır. Çünkü fey ve ganimetlerden pay alanlar, ancak kendilerine sadaka haram olanlardır.

c- Ehl-i Beyt Al-i Abd'ür:

Ahzab suresi 33. ayetinde sözü edilen Ehl-i beyt'ten maksadın, 'Peygamberle birlikte Hz. Ali, *Fatımatu'z-Zehra*, Peygamberin (S.A.V) iki torunu olan Hz. *Hasan* ve *Hüseyn* (RA) olduğu görüşü diğerleri yanında en güçlü görülenidir. Ağırhklık olarak Hadis-i Şerif destekli olan bu görüş, birbirinden farklı, fakat aynı mefumu ifade eden onlarca Hadis-i Şerife dayanmaktadır. Şimdi bu hadis-i şeriflerden bazılarını gözatalım:

⁷⁷ Bk. Osm. İmp. Nak. Eşraflık Mûes. s. 27.

⁷⁸ et-Taberî (Ebu Ca'fer muhammed b.Cerîr), *Târîhu'r-Rusûl Ve'l Mülûk*, nşr. E.J. Brill, 1871-1965, I-XVI, XIII, 1316, (*Târîhu'r-Resûl*) ; I.A. Şerif Macðsm. İmp. Nak. Eşraflık Mûes. s. 29-30 vd.

⁷⁹ Osm. İmp. Nak. Eşraflık Mûes. s. 30-35.

⁸⁰ Corci Zeydan, *medeniyet-i İslamiyet Tarihi*, trc. Zeki Megâmiz, I-V, İstanbul, 1327, I, 238, (Med. İsl. Tarihi); *Uzunçarşılı*, İsmail hakkı, *Osmanlı Devletinin İlimiye Teşkilatı*, Ankara, 1984, s. 162, (İlimiye Teşk.); *Uzunçarşılı*, İsmail hakkı, *mekke-i Mûkerreme Emirleri*, Ankara, 1984, s. 5, (mek. Mûk. Emirleri); Osm. İmp. Nak. Eşraflık Mûes. s. 35. vd.

Ebu Said el-Hudri'den gelen bir hadis-i şerifte sar'a (RA) şöyle dedi: "Rasulullah (S.A.V) buyurduki; "Bu ayet (Ahzab, 33) beş kişi için nazil oldu: Ben, Ali, Hasan, Hüseyin ve Fatma (RA)" sonra da Rasulullah adı geçen ayet-i kerimeyi okumuştur⁸¹.

Safiyye bint-i Şeybe'den; şöyle dedi: "Aişe (RA) dedi ki: Peygamber (S.A.V) bir kuşluk vakti üzerine püsküllü, siyah kıldan bir peştamal olduğu halde (evden) çıktı. Derken Hasan geldi, Rasulullah onu kısası altına alınca Ahzâb suresi 33. ayetini okumuştur⁸².

Hz. Aişe (RA)'dan gelen bu hadiste görüldüğü gibi yalnız Hz. Hasan (RA) sözkonusu edilmekte ve Âl-i Abâ olmaktadır.

Enes (RA) 'dan gelen bir başka nakilde o şöyle der: "Şüphesiz Rasulüllüh (S.A.V) her namaza çıktığında Hz. Fatma'nın evine uğruyor ve şöyle diyordu: 'Namaz'a ey Ehl-i Beyt, şüphesiz Allah sizden ricisi (kiri) gidermeği arzuluyor ve sizi tam bir temizlikle temizlemek istiyor"⁸³. Ahmed b. Hanbel tarafından rivayet edilen bu hadis-i şerif ifade ediliyor ki, Hz. Fatma'nın evinde bulunan ve barınanlar başta Hz. Fatma, Oğulları ve Hz. Ali Ehl-i Beyt'tendir. Ebu'l-Hamrâ'dan rivayet edilen bir başka hadis-i şerif de aynı manadadır. Ebu'l-Hamrâ (RA): "Peygamber zamanında 7 ay süreklî Medine'de kaldım" dedi ve şöyle ilave etti: "Peygamber (S.A.V.)'i gördüm ki, fecir doğunca Hz. Ali ve Fatma'nın kapısına gelir ve şöyle derdi: "Namaz'a, Namaz'a"⁸⁴ Arkasından Peygamberimiz bir önceki hadiste olduğu gibi aynı ayeti okumuştur. Peygamberimiz'in, Ahzab Suresinin 33. ayeti nazil olduktan sonra, Hz. Ali Hanesi'nin kapısına kaç gün gelip, onları bu şekilde namaza çağırdığı hakkında farklı görüşler vardır. Buna altı ay ve yedi ay diyenler olduğu gibi, İbn-i Merdüye'ye göre kırk sabah, bir rivayete göre de sektiz aydır⁸⁵.

81 C. Beyân, XXII, 6.

82 C. Beyân, XXII, 6; Köksal, M. Asım Hz. Muhammed (AS) ve İslâmiyet, I-XII, İstanbul, 1972, IV, 167, (Hz. Muhammed (AS) ve İslamiyet).

83 C. Beyân, XXII, 6; N.Ebsâr, s. 112, Tef. Kur'azim, III, 483, Mec. Tefâsir, (Lübâb), V, 116.

84 C. Beyân, XXII, 6; Krş. Tef. Kur. 'Azim, III, 483.

85 C. Beyân, XXII, 6; Krş. N. Ebsâr, s. 112; İsfâf, s. 108; es-Savâ'ik, s. 143.

Bir başka hadis-i şerife göre Rasulüllüh (S.A.V.), Ebu Ammar (RA)'ın Peygamberin yanında olduğu bir zamanda, yanını Fatıma, Hasan ve Hüseyin (RA) gelince, onların üzerine elbise (*Kisâ*) sını atmış ve şöyle buyurmuştu: "*Allah'ın bunlar benim Ehl-i Beytimdir. Allahum onlardan ricisi gider ve onları tertemiz yap.*" Bunun üzerine Ebu Ammar: "*Ey Allah Resulü ben?*" deyince, Rasulüllüh "*Sen de*" buyurmuştur"⁸⁶ Ebu Said el-Hudrî'nin ravisi olduğu bir başka hadıs-i şerife göre de: -O, Peygamber hanımlarından olan Ümmü Seleme den bunu duymuştur- Ahzab Suresi 33. ayeti nazil olduğu zaman Rasulüllüh (S.A.V.) Ali, Fatıma, Hz. Hz. Hasan ve Hz. Hüseyin (RA)'ı çağırıp onların üzerine Hayber mamulü olan abasını örttü ve şöyle buyurdu: "*Allahum, bunlar benim Ehl-i Beytimdir. Onlardan ricisi gider ve onları tam bir temizlikle temizle.*" Bu dua üzerine Ümmü Seleme; "*Ben onlardan değil miyim?*" deyince O: "*Sen hayıra karşısın, hayırdasın*"⁸⁷ dedi. Bir başka benzer rivayete göre ise, Rasulullah (S.A.V.) hanımı Ümmü Seleme'nin; "*Ben senin Ehlinden değil miyim?*" sorusu üzerine "*Evet*" diye cevap vermiş ve Onu da abası altına almıştır⁸⁸. Bir diğer rivayete göre ise, bütün diğer kızları, akrabaları ve zevceleri de Âl-i Abâdandırılar⁸⁹.

Bütün bu rivayetler ve burada zikredemediğimiz benzer diğer rivayetler şunu gösteriyor ki; seyyidler hakkında nazil olan ve es-Savâik'ta ilk ayet olarak işlenen Ahzab Suresi 33. ayeti, çoğu müfessirlerin de ittifak ettiği üzere Ali, Fatıma, Hasan ve Hüseyin (RA) hakkında nazil olmuştur⁹⁰. Bunun en kuvvetli delili içerisinde kütüb-i Sitte Müelliflerinin de olduğu hadis rivayetleridir⁹¹. Âl-i Abâ'nın Ehl-i Beyt'ten oluşunun bir diğer istinad noktası ise; başta İkrime, Mukatıl, Ebu Said el-Hudrî ve tabînden Mücahid, Katade ve diğerlerinin, Ehl-i Beyt'in Ali, Fatıma, Hasan ve Hüseyin (RA)

⁸⁶ C. Beyân, XXII, 7; Krş. es-Savâ'ik, s. 143; Krş. el-Müstedrek, III, 146.

⁸⁷ C. Beyân, XXII, 7; Krş. NEbsâr, s. 112, Benzer hadıslar için Bk. C. Beyân, XXII, 7; Tef. Kur. 'Azîm, III, 483; es-Savâ'ik, s. 141-142.

⁸⁸ es-Savâ'ik, s. 143; Krş. İs'âf, s. 106-107.

⁸⁹ es-Savâ'ik, s. 143; Krş. İs'âf, s. 107.

⁹⁰ es-Savâ'ik, s. 143; Mec. Tefâsîr, (Lübâb), V, 116

⁹¹ Bk. Tef. Kur. 'Azîm, III, 483-485; Es-Savâ'ik, s. 142-143; İs'âf 106-107.; Mec. Tefâsîr, (Lübâb), V, 116.

olduğuna ittifak etmeleridir denebilir⁹². Bu görüşü, mutlak ekseriyetin rivayet ettiği hadisler de desteklemektedir. Bir diğer nokta, daha önce sözünü ettiğimiz (٥) zamirinin ayette müzekker olarak gelmesidir ki, Fıkıh Usll kaidelerine göre, hem erkekler hem de kadınları içine alır⁹³.

Bu ayetin yalnız Hz. Peygamber için nazil olduğunu syleyenlerde varsa da, ayetle ilgili bir çok hadis-i Őerifin varlığı, bu hükmün Peygamber'e haslığını ortadan kaldırmaktadır⁹⁴. *Osmanlıdaki uygulama* ve değerlendirme de, daha çok l-i Beyt'in Hz. Ali (RA) ve Fatıma (RA)'dan olma *Haseneyn* (Hz. Hazan ve Hüseyin) ve nesilleri hakkında cari olduğunu gstermektedir⁹⁵.

C- EHL-İ BEYTİN ÂLİ AB OLUŞUNU DESTEKLEYİN HADİSLER VE BAZI TARİHİ KAYITLAR

Peygamber Nesli'nin, Nebi Hanedanı'nın ve l-i Beyt'in kimsler olduğu hususunda Hz. Fatıma, Hz. Ali ve Sıbtayn (Hz. Hasan ve Hüseyin) hakkında varid olan çeşitli hadisler ekseriyetin bu görüşünü desteklemektedir.

a) Hz. Fatıma (RA)'le İlgili Olan ve Bu Görüşü Destekleyen Hadis-i Şerifler:

Bu gruptaki hadislerin Hz. Fatıma ile ilgili olanlarından bazıları Őyledir: "*Adem oğlunun her birinin nesli bir asabeye çıkar, (ulaőı) Fatıma'nın evladı hariç. Çünkü ber onların velisi ve asabesiyim*"⁹⁶ Tabarnı'den nakledilen bu sahih hadis-i Őerifle, Peygamber'in kızı Fatıma evladının Peygamber'e nisbet edildiği açıklanmaktadır. Fatıma'nın dört evladı Hz. Hasan, Hz. Hüseyin, Zeyneb ve mm Gülsüm Peygamber'e nisbet edildiler. Fakat, Zeyneb ve mm Gülsüm'n çocukları babalarına nisbet edilmektedirler. Çünkü, Őer'i

⁹² Mec. Tefâsir, (Lübâb), V, 116.

⁹³ Geniş bilgi için Bk. Hak Dini, VI, 3892; Mec. Tefâsir, (Medârik V, 116); es-Savâ'lk, s. 142; Tef. Kur. 'Azim, III, 483.

⁹⁴ Mevâhib, II, 154.

⁹⁵ Hasan Teflik, Ravza-i l-i Ab, İstanbul, 1293, s. 45.

⁹⁶ Feyz. Kadir, V, 17.

Şerîfe göre çocuk ancak babasına tabîdir. Bu hükümden istisna olan yalnız Evlâd-ı Fatîma'dır. Şu hususiyetle ki: hadîsde buna nas vardır. Bu da ancak, *Hasaneyn* (Hz. Hasan ve Hüseyin) evladına has kalmıştır⁹⁷.

Bu hadîsin mefhumunu tekid eden bir başka hadîs-i şerîf de ise: "*Her kadının erkek çocuklarının asabeleri (Baba yönünden husımları) babaları içindir. Ancak Fatîma'nın evladı hariç. Çünkü onların asabesi (erkek cihetinden akrabası) benim ve onların babalarıym.*"⁹⁸ Burada Rasulüllüh asabeliği, Fatîma'nın diğer kız kardeşlerine değil de, Fatîma evladına tahsis edilmiş, kendisini onların asabesi yani baba cihetinden akrabası addetmiştir. Buradan hareketle şu hükme varılmıştır ki, babası şerîf (Seyyid) olmayan, Âl-i Beyt (Ehl-i Beyt) fertlerinden sayılmayan Şerîfe (*Seyyide*)'nin oğlu, şerîf olamaz. Burada şu durum da dikkat çekmektedir: Rasulüllüh Fatîma'nın çocukları için, onlara asabeliğini tahsis etmekle kalmamış, bir de: "*Ben onların babasıym*" demiştir. Elbette, Âl-i Beyt fertlerinden birincisi seyidü'l-Kevneyn olan Rasulüllüh'in oğulları olan *Hasaneyn-i Ahsaneyn* ve onların soyundan ve zürriyetinden olacaklardır. Bu durum Peygamber'e has bir özelliktir⁹⁹. Aynı hususu İbnü Sa'd da tabakatında açıklamaktadır¹⁰⁰. Bir başka kaynakta *Âl, İtret, ehl* ve *zilkurbâ* kelimeleri hakkında bilgi verilirken, O'nun zürriyetinin Hz. Fatîma'dan devam edeceği ifade edilir. Bu sebepten, ancak *İtret-i Tâhira* olan Fatîma nesli'nin seyidlerin alâmeti olan yeşil sarık örtbileceği belirtilir¹⁰¹. Fakat diğer seyidlerin çocukları, ancak babaları Seyyid olduğu takdirde Ehl-i Beyt'den olabilmektedir¹⁰². Hanefîlerin meşhur Fıkıh kitabı *Mültekâ*'da asabeler hususunda bilgi verilirken, *Asabe bi nefsihüler* dört gruba ayrılmaktadır. Asabelerin, yakınlıkta ikinci derecesini bir kimsenin aslı olan, babası, dedesi ve daha dedeleri teşkil eder.

97 Feyz. Kadir, V, 15.

98 Feyz. Kadir, V, 17; Krş. Mevâhib, I, 476.

99 Feyz. Kadir, V, 17; Krş. el-Fetevâ, s. 168; Mevâhib, I, 461.

100 Geniş bilgi için Bk. et-Tabakât, IV, 73-74.

101 Mevâhib II, 158.

102 Mevâhib, I, 476, Krş. İbrahim Halebi, *Mülteka'l-Ebhur*, trc. Mustafa Uysal, I-IV, İstanbul, 1946, IV, 372, (Mülteka).

Asabenin üçüncü derecesini ana-baba bir veya baba bir oğlan kardeşler, yakınlıkta dördüncü dereceyi alanlar da, ölünün baba tarafından dedesi olanların cüzü almaktadırlar¹⁰³. Görüldüğü gibi, Peygamber (S.A.V.)'in Fatıma Evladı'nın asabesi olduğunu açıklaması, onların baba tarafından akrabası sayılmasını icab ettirmektedir. Bir başka yerde Peygamber'in (S.A.V.) fazilet ve kerametlerinden söz edilirken: "...*Biri dahı budur ki, evlâd-ı benâti kendüye nisbet olunurlar idi. Hz. Hasan (RA) için (ان ابنی هذا سيد) deyu buyurmuşlardır. Murad: Sulbî oğlundan farkı yok idi. Nisbetinde ve şerâfetine (Şeriflik) öyle idi demektir*"¹⁰⁴. Hz. Ali'nin (RA) Fatıma (RA) dan olan oğlu Hz. Hasan (RA) Peygamber'in sulbî oğlu olup ve şerafetini O'ndan alırsa, aynı şartları taşıyan Hz. Hüseyin'in de O'nun sulbî oğlu sayılması ve şerif addedilmesi gerekmektedir.

"*Fatıma benden bir et parçasıdır. Onu kızdıran, beni kızdırmış olur.*" buyurulan Sahih-i Buhari hadisi hakkında, İbn-i Hacer'in bir görüşüne yer verilir: Fatıma Rasulüllüh'dan bir et parçası olunca, evlatları da Fatıma (RA) vasıtası ile Peygamberden bir et parçası olmuş olurlar. Bunu bir *rüya hadisesi* de desteklemektedir: Ümmü Fazl (RA) bir rüya görür. Rüyasında Resullah'tan bir et parçası kucığına konmuştur. Resullah (S.A.V.) bu rüyayı, Fatıma (RA)'nın bir çocuk doğurması ile tabir etmiş, O da Hz. Hasan'ı doğurmuş ve Hz. Hasan Ümmü Fazl'ın kucığına konmuştur¹⁰⁵. Öyleyse, Fatıma zürriyetinden olanlar Peygamber'in tabiri ve vakanın şahadeti ile Peygamber'in bir parçası yani, O'nun kızı Fatıma gibi evladıdırlar. Vasıtalar, soy zincirleri, şereceler, Haseni ve Hüseyinlerde ne kadar uzarsa uzasın, bunun böyle olacağına bu hadis-i şerifde işaret vardır. Onun için Fatıma'nun evladı hususunda Hz. Fatıma'yı üzme Peygamberi üzme demektir ki, bu da dünya ve ahirette cezalanma ile neticelenir¹⁰⁶. Ahmed b. Hanbel'in Müsned'inde rivayet edilen bir başka hadis de bu meâldedir. Suyutî tarihü'l-Hulafâ'sında; "Rasulüllüh'in nesebi ancak Fatıma'dandır"¹⁰⁷ görüşüne yer vererek, sanki yukarıdaki Hadis-i

¹⁰³ Mülteka, IV, 430.

¹⁰⁴ Mevâhib, I, 476; aynı hadis-i şerif için Bk. Kenz, XII, 106 vd; Feyz. Kadir, II, 409; Tar. Hulafa s. 72, 193; Tef. Kur. 'Azim, II, 155.

¹⁰⁵ Feyz. Kadir, IV, 421; Feth. Bâri, VIII, 90.

¹⁰⁶ Feyz. Kadir, IV, 421; Feth. Bâri, VIII, 90.

şeriflerin mücmel bir şerhini yapmaktadır.

b- Ahzab Suresi Kırkıncı Ayeti ve İki Tarihi Hadisenin Konuyla İlgisi:

Bu hadis-i şeriflerden şöyle bir sonuç da çıkmaktadır ki; Ahzab suresi kırkıncı ayetinin de işaret ettiği gibi, O'nun erkek evlatları yaşca *riçâl* (büyük insan) derecesine ulaşmıyacaktı. Bilindiği gibi Rasulüllüh (S.A.V.) Zeyd b. Harise'nin boşadığı Zeyneb'le evlenince bu ayet-i kerime nazil olmuş, Allah Taalâ: "*Muhammed sizin erkeklerinizden birinin babası değildir.*" buyurmuştu. Böyle olunca, O'nunla, ümmetinden olan bir erkek arasında sıhriyyet sözkonusu olamazdı ki, O'nun bir kadınla evlenmesine mani olsun. Ayet böyle dediği halde O'nun kâsım, Tayyib, Tahir ve İbrahim adlarında oğulları olmuştur?¹⁰⁸ Bu soruya şöyle cevap verilmiştir: Onun Onun adı geçen çocukları varsa da, bunlar rical teşmiyesinin ifade ettiği akıl-balığ insanlar olmadılar. Eğer onlar akıl-balığ olsaydılar, onun neslinden olan insanlar olurlardı. Halbuki bu vaki olmamıştır¹⁰⁹. Çünkü onun oğulları bülûğa ermeden vefat ettiler. Arapçada *racül* bülûğa ermiş olan erkeğe denir. Hem onlar balığ olsalardı, mü'min erkeklerden değil, Peygamber'in oğullarından olacaktı. Yani "*Mîn ricaliküm*" değil "*mîn ricalihi*" tahakkuk edecekti.¹¹⁰ Demek ki; bir hikmete binaen, O'nun erkek evlatları rical derecesine ulaşmadan vefat ettiler ve erkek oğullarından devam edecek nesli kalmadı. Öyleyse O, nisanın (kızlarının) pederidir. Nesli de kızlarından olacaktır. Hadis-i şeriflerin işareti ile o da kızlarından olan Fatıma'dan devam edecektir. Nitekim, Fatıma'nın üç oğlundan hayatta kalan ikisi, Hz. Hasan ve Hz. Hüseyin'in iki nurnî silsilesi ile O'nun mübarek nesli devam etmiştir. Fakat Rasulüllüh (ve bütün rasuller) ümmetine vacib olan tevkr tazim yönünden ve Rasulüllüh'a vacib olan şefkat ve nasihat bakımından *ümmetinin babasıdır* (babası yerindedir)¹¹¹. Çünkü O, ümmetinden onlara babalarından

107 Bk.Feyz. Kadir, IV, 21; Krş. Is'af, s. 132-133, 172; Tar. Hulafâ, s. 171.

108 Mec. Tefâsir, (Envâr, Lübâb, Medârik) V, 123.

109 Mec. Tefâsir, (Envâr) V, 123; Hak Dini, V, 3905.

110 Hak Dini, V, 3905; Mec. Tefâsir, V, 123.

111 Mec. Tefâsir, (Medârik), V, 123; Krş. aynı sahife (Envâr, Lübâb).

daha şefkatlidir. Babalar fanî hayatta oğullarının bir sebeb-i vücudu olurken, O ebedî hayata sebeptir. Bu yönüyle Mecazî bakımdan ümmetinin babası sayılır. Gerçekten ricâl babası değildir ama, *Rasulüllüh olması cihetiyle baba yerindedir*¹¹². Böyle olunca, oğulla baba arasında sabit olan ve bütün mü'minleri içine alan hükümler hususunda-ki Zeyd b. Haris'e de bu ahkam içerisinde değerlendirilmesize baba değildir ki, Zeyd'in boşanmış olduğu hanımını almasın¹¹³. Şu halde, O ricale baba olmadığına göre, neslinin oğullarından türemeyeceği açıktır¹¹⁴.

Âl-ı Beyt'in, *Peygamber neslî'nin Hz. Fatıma'(RA) dan geldiğine* şu üç hadise de delil olmaktadır. Meşhur Emevî valisi Haccâc b. Yusuf (ölm. H. 95)¹¹⁵'un huzurunda, bir toplantı esnasında, Hz. Ali'nin oğlu Hüseyin (RA) tan söz edilince Haccâc: "*O Peygamber (S.A.V.) zürriyetinden değildir*" demiş ve bunun üzerine Mecliste bulunan Yahya b. Ya'mer Ona: "*Ey komutan yalan söyledin*" diye karşılık vermişti. Haccâc ise: "*Ya söylediydin şey üstertne bir delil ve Allah'ın kitabından sözünü tasdik eden bir şey getirirsin, yahut da seni paramparça edeceğim.*" deyince, Muhatabı, *Enâm Suresi seksendördüncü ayetinden: "Daha önce de Nuh'u ve O'nun neslinden, Davud'u, Süleyman'ı, Eyyub'u, Yusuf'u, Musa'yı ve Harun'u hidayete (Peygamberliğe) kavuşturduk. İşte biz tyillik yapanları böyle mükafaatlandırırız."*¹¹⁶ Ayetini ve ondan sonra gelen seksenbeşinci ayeti: "*Zekeriyya, İsa ve İlyas'a'da hidayetle Peygamberlik verdik*"¹¹⁷ okumuştur. Sonra Haccâc'a dönerek: *Allah Azze ve Celle (burada) haber verdi ki şüphesiz İsa, annesi (meryem) ile Adem (AS) zürriyetindedir. Hüseyin b. Ali de annesi (Fatıma) ile Muhammed (S.A.V.) zürriyetindedir*" diye cevap verince Haccâc, muhatabı hakkındaki öldürme düşüncesinden vazgeçmek zorunda kalmıştır¹¹⁸. Bu hadise gösteriyor ki, Alem-i İslam içinde, Peygamber

¹¹² Hak Dini, VI, 3905-3906.

¹¹³ Mec. Tefâsîr, (Medârik, Lübâab, Envâr), V, 123.

¹¹⁴ İbn Haldun, Mukaddime, I-IV, trc.Uyan, Zakir Kadiri, İstanbul, 1986, II, 138, 140, 143-144, 152, 155, (Mukaddime).

¹¹⁵ Geniş bilgi için Bk. Mes'ûdi, 'Ali b. Hasen, Mürücu'z-Zehb ve me'âdinü'l-Cevher, I-IV, Beyrut ty. III, 109, 204, (Mürüc).

¹¹⁶ Yavuz, A. Fikri, Kur'an-ı Kerim ve Meâl-i Âlisi, İstanbul, ty. s. 139.

¹¹⁷ Kur'an-ı Kerim ve Meâl-i Âlisi, s. 139.

nesli'nin kimden devam ettiği hususu o yıllarda zaman zaman münakaşa edilmekte, Kur'an ve hadislerden haberdar olanlar bu mübarek Nesl'in Fatıma zürriyetinden olduğunu bildikleri gibi, Haşimilere menfi tavır sergileyenler de siyasi maksatlardan dolayı bu hakikatı bilmezlikten gelerek, halkı onlardan soğutmak istemişlerdir. Fakat adı geçenin bu tekzibini yine de pek hazmedemeyen Haccâc, O'nu Horasan'a sürmüştür¹¹⁹. Bu hadise ayrıca şunu da göstermektedir ki; Peygamber'e hâs bir hususiyet olan Nesl'in Fatıma'dan sürmesi hariç tutulursa, nesebte, *Seyyid ve şeriflikte çocuk babasına tabidir*.

Bu hadisenin bir benzeri de, oniki İmamdan *Musa Kâzım b. Ca'fer-i Sadık*'la -ki bu büyük İmam Hz. Hüseyin'in neslindedir- *Harun Reşid* arasında geçmiştir. Özellikle Irak'ta çok etkili, marifet, ilim ve fazilet sahibi olan hilmi ve affediciliğinden dolayı kendine *el-Kâzım* ünvanı layık görülen Musa b. Ca'fer'e bir gün Abbasi Halifesi Harun Reşid şöyle sormuştu: "*Derstiniz ki, bizler Rasulüllüh (S.A.V.) zürriyetiyiz. Halbuki sizler Ali (RA)'ın oğullarısınız?*" Musa b. Ca'fer de bu soruya, Enâm suresi 84 ve 85. ayetlerini okuyarak cevap vermek istemiş ve şöyle demiştir: "*İsa'nın da babası yoktur.*" Arkasından da seyyidlerle ilgili bir başka ayet olan Âl-i İmran suresi 61. ayetini (Mülâane ayeti) okumuş ve ayetin sebab-i nüzülü ile ilgili hadiseyi zikretmiştir¹²⁰. Bu hadiseyi hemen hemen aynı şekilde anlatan bir başka kaynağa göre ise, "*İsa annesi yönünden, enbiya zürriyetine ilhak edildi. Nitekim bizler de Annemiz Fatıma yönünden Nebi (S.A.V.) zürriyetine ilhak edildik*" demiştir¹²¹.

c) Hz. Ali (R.A.) ile ilgili Bir Kısm Hadislerin Konuya Açıklık Getirmesi:

Peygamberimiz (S.A.V.) bir keresinde şöyle buyurmuşlardı: "*Şüphesiz Allah Taala her nebînin neslini kendi sulbünde (kendî*

¹¹⁸ Geniş bilgi için Bk. el-Müstedrek, III, 164; Osm. İmp. Nak. Eşrafılık mûes. s. 12; Krş. Tef. Kur. Azım, II, 155.

¹¹⁹ Hz. Muhammed (A.S.) ve İslâmiyet, IV, 67-68.

¹²⁰ es-Savâ'ik, s. 201; Ayrıca Bk. Tef. Kur. Azım, II, 155.

¹²¹ N. Ebsâr, s. 148-148.

nesli içinde) kıldı. Benim zürriyetimi de Ali b. Talib sulbû içinde kılmıştır."¹²². Bazıları tarafından zayıf sayılan bu Hadis-i Şerif'in serhinde; zürriyetin tefrik manasına gelen "Zer" den veya yaratma manasına olan "Zeree"den geldiği ifade edilir ki: bu bir kimsenin nesli manâsına gelmektedir. Yani Allah Taalâ Peygamber Nesli'ni Fatma (R.A.) zürriyetin'den yaratmıştır, diğer kızlarından değil. Bu hadis-i şerif'in mefhumunu, kızlarının çocuklarının kendine nisbet edildiğini ifade eden diğer hadis-i şerifler de desteklemektedir¹²³. Es-Savâ'ik'ta da aynı hadis-i şerif, aynı kelimelerle ve az bir değişiklikle aynı mefhumu ifade eder şeklindedir¹²⁴. Cabir b. Abdullah'tan rivayet edilen bir diğer hadis-i şerif te de şöyle buyurulmaktadır: "*İnsanlar çeşit çeşit ağaçlardandır. Halbuki ben ve Ali bir ağaçtanız.*"¹²⁵. Bu hadis-i şerif de bir önceki hadis-i şerif'in mefhumunu doğrudan destekler. Ağaç benzetmesiyle biz, meyveler sayılan nesil ve zürriyetin birliğini anlayabiliriz. Çünkü Hz. Ali'nin Fatma (R. A.) ile evlendirilmesini de Allah Taalâ O'na emretmiştir¹²⁶. Nitekim; "*Ali bendendir ben O'ndanım...*"¹²⁷. diye başlayan ve Neseî'nin, Ahmed b. Hanbel'in ve Tirmizî'nin naklettiği hadis-i şerif'te de, Ali (R.A.) ile kendinin ayrılmazlığı hususunu açıklamaktadır. Ayrıca: "*Ali'yi seven beni sevmiştir. O'na buğzeden bana buğzetmiştir.*" hadis-i şerif'inden Ehl-i Beyt'e muhabbetin teşvik edildiği, onlara buğzun yasaklandığı anlaşılır. Hz. Ali ve Evladı Ehl-i beyt'ten ve Peygamber zürriyeti'nin babası yerine olmasaydı, hadis-i şerif'in böyle anlaşılması gerekirdi¹²⁸.

Hz. Ali (R.A.) ye sebbetmenin Peygambere sebbetmek demek olacağını ifade eden hadis-i şerifler de aynı manâ ve mefhumu parmak

122 Feyz. Kadir, II, 223. Krş. Tar. Hulafâ s. 77; Muhamme~~z~~ami, Tuhfetül Ahab, fi Fezail'il-Ashâb, İst. 1328, s. 12, (Tuhfe).

123 Mevâhib, I, 476; Kenz, XII, I, 106; Krş. Tef. Kur. 'Azimîl, 155; es-Savâ'ik, s. 153; Feyz. Kadir, II, 409.

124 es-Savâ'ik, s. 154; ayrıca Bk. es-Savâ'ik, s. 122.

125 es-Savâ'ik, s. 121.

126 es-Savâ'ik, s. 122.

127 Feyz. Kadir, IV, 356; es-Savâ'ik, s. 104-110; KandeheviAhmed b. Yusuf, Hayatü's-Sahabe, I-IV, trc. Ahmed Meylâni, Konya, 1983, (Hay. Sahabe), III, 134.

128 Feyz. Kadir, VI, 32.

basılmaktadırlar¹²⁹. Hz. Ali (R.A.)'in Fatıma'dan olan çocuklarının şerif ve Ehl-i Beyt sayıldıklarını tekid eden bir başka husus, Hz. Ömer (R.A.)'ın Hz. Ali'nin kızı Ümmü Gülsüm'le evlenişidir. Bilindiği gibi Hz. Ömer (R.A.) Hz. Ali'den, kızı Ümmü Gülsüm'ü istemiş, O da küçük olduğunu ifade etmişti. Hz. Ömer: "Şüphesiz ben bu evliliği arzulamamıştım. Fakat, Rasulüallah (S.A.V.)'den duydum ki, şöyle buyuruyor: "Her sebep (sıhriyet) ve neseb kıyamet günü kesilecektir. Fakat benim sebebim ve nesebim hariç. Her çocuğunda asabest (erkek akrabaları) babası cihetindedir. Fatıma'nın çocukları hariç. Çünkü ben onların asabest ve babasıyım"¹³⁰. dediğini nakletmiş ve Hz. Ali (R.A.)'ın kızı ile evlenmiştir. Bu da gösteriyor ki, Hz. Ömer'i bu evliliğe iten tek sebep; Peygamber'le sıhriyet kurma düşüncesidir. Ve bunu da Peygamber kızı ile değil, Peygamber'in Hz. Ali ve Fatıma'dan olma kızı Ümmü Gülsüm ile gerçekleştirmek istemiştir. Bu hadise birçok kaynakta aynı manası ile anlatılmaktadır¹³¹ Bir rivayette; "Nesebim ve sıhrım hariç" de denmiştir ki; sebep, vuslat, meveddet ve bir şeye kendisi ile ulaşılan şey demektir. Ve evlilikle meydana gelmektedir¹³². Böylece Hz. Ömer, kızının kızı vasıtası ile, sıhriyetce Peygamberle bir ilişki kurmuş olmaktadır.

D) AHZAB SURESİ 33. AYETİ İLE İLGİLİ TARİHİ VASİKALAR

a) Osmanlılarla İlgili Bir Kısım Vesikaların ve Hücetlerin Tahlil ve Konuyla İlgisi:

Peygamber Soyu'nun, tarihi bir perspektif içinde kimler kabul edildiği hususunda bir değerlendirmede bulunmak gerekirse, yine Hz. Hasan ve Hüseyin (R.A.) soyu'na inhisar edeceği anlaşılır. Çünkü sadr-ı evvelde şerif denince akla Talibiler geliyordu¹³³. Yani şerif ünvanı talibiler için kullanılıyordu. Sonradan şümüllenerek

¹²⁹ Geniş bilgi için Bk. Feyz. Kadir, VI, 147 vd.

¹³⁰ Kenz. XIII, 624; Ensab bağının kıyamette kesilip kesilmemesi hakkında geniş bilgi için Bk. Hak Dini, V, 3463; C. Beyan, XVIII, 54; RMe'ani, XXVIII, 65; el-Müstedrek, III, 142.

¹³¹ R. Me'ani, XXVIII, 65; el-Müstedrek, III, 142; es-Savaik, s. 153; Mevâhib. I, 461; Hay. Sahabe, II, 563, III, 42-323.

¹³² Feyz. Kadir, V, 20 Krş. Târihu'l-İslâm, IV, 10; Hay, Sahabe, IV, 227.

¹³³ el-Fetevâ, s. 168; İs'âf, s. 121.

Abbasileri de içine aldı¹³⁴. Abbasî sonrası devirde, Osmanlılar da dahil, *Seyyid ya da şerif denince, neseben Haseni ve Hüseyini olanlar hatırlanır*¹³⁵. Şerif kelimesinden hususi bir mana kastedilmezse seyyidle müteradiftir. Fakat tefrik kasdı ile kullanıldığı takdirde Hz. Hasan (R.A.) Soyu'ndan olanlara alem ve ünvan olur¹³⁶. Tefrik kasdı ile *seyyid* denildiği zaman Hz. *Hüseyin' (Hüseyini) denolanların ünvanı ve alemidir. Âl-i Beyt'den olanların, Abbasiler sonrası İslâm Devletlerinde, Haseniler'e ve Hüseynilere inhisarı için Memlûklükler devrine eit Nikabet menşûru suretlerine*¹³⁷ ve Türkiye Selçukluları ile ilgili belgelere bakılabileceği gibi¹³⁸, Osmanlı Devri Uygulamalarında syyid ve Şeriflerle ilgili ahkâmda, huccetlerde de aynı durum müşahede edilmektedir.

"Sultan (III.) Alaüddin Selçüki tarafından (H. 683/M.1284) te¹³⁹ Cennet Mekan Sultan Osman Han-ı Gazî tâbeserâh hazretlerine hitta-ı Söğüdün (Söğüt Diyarı) temlikî babında gelmiş olan menşûr sureti"¹⁴⁰nden bir bölümde farsça olarak şöyle denmektedir: "... Onların (Sâdâtın, Hz. Hasan ve Hüseyin neslinden olanların) büyüklüklerine (layık) tevkire riayet gerekir." *Sâdat ki: Risalet Şeceresi'nün semeresi ve Nübüvvet Deryası'nun incileridir.* onlar tevkir edilmiş, Mükerrrem ve muazzam (Ta'zîm edilmiş) dırlar..." diye devam etmektedir. Halbuki özellikle Osmanlılar'da Seyyid denince akla, ister Haseni ister Hüseyini olsun Hz. Fatıma nesli'nden gelenler anlaşılmaktadır¹⁴¹. Şu halde tarihi uygulama içinde şerif ve seyyid denince akla gelen Hasani ve Hüseyinilerdir.

134 İlmiye Teşk. s. 161; Corci Zeydan, Medeniyet-i İslamiyye Tarihi trcZeki Meğamiz, I-V, İst. 1327, I, 238.

135 D'ohsson, Tableau Général de L'Empire Ottoman, I-VII, Paris, 1791, IV, 556, (d'Ohsson); Mek. Mülk. Emirleri, s. 5.

136 İlmiye teşk. s. 160.

137 Geniş bilgi için Bk. el-Kalkaşandi Ahmed b. Ali, Subhu'l-A'sâ fi Sinâ'ati'l-İnşâ, I-XVI, Kahire, ty. XI, 50-51, 156-164, (Subh).

138 Turan Osman, Türkiye Selçukluları Hakkında Resmî Vesikalar, Ankara, 1958, s. 56-70, 73. (Türkiye Selçukluları).

139 Danışmend İsmail Hâmi, İzahlı Osmanlı Tarihi Kronolojisi, I-VI, İstanbul, 1971, I-3; Ahmed Cevdet Paşa, Kısıs-ı Enbiyâ ve Tevârih-i Hulâfâ, I-II, İstanbul, 1981, I, 500, (Kısas).

140 Feridun Bey, Mecmuatü Münşeati's-Selâtin, I-II, İst., 1246, I-5 (Münşeât).

141 d'Ohson, IV-556; Krş. Mek. Mülk. Emirleri, Ank., 1984ş. 6; Sah. Buhari, IV, 209 (Fezail 12); Osm. İmp. Nak. Eşraf. Mûes. s. 12.

Osman Gazî'ye sancak ve Tablhane ile gelen ikinci Türkçe Menşur da şu benzer tavsiyeler vardır: "...*Sadât-ı İzâm ki, Semere-i Şecere-i Neseb-i Mustafavî ve Netice-i Mukaddemât-ı Haseb-i Nebevîleridir. أصلها ثابت وفروعها في السماء*¹⁴² üzere Muazzez ve Muhterem tutup Mezak-ı Caru ânların riayetiyle şehdâm ve revâk-ı revânı ânların himayeti sebebi ile sîdre-makâm edüp 'izâz ve ikrâmlarını zâir-ı Ahiret (Ahiret Azığı) ittihaz eyleye..."¹⁴³

Her iki tarihi vesika da, Âli-Beyt'in Hâsenî ve Hüseynî olanlar olarak anlaşıldığını göstermektedir. Çünkü, Sadât-ı İzâm Peygamber'in neseb ağacının meyvelerine benzetilerek, Peygamber'in asıl ve kök kabul edildiği bir soyun çocukları, O'nun meyveleri kabul edilmekle bu hususa işaret edilmekte ve bu Kur'an-ı Kerim'deki bir ayetten ilhamen söylenmektedir¹⁴⁴. Sâdât'ın nübüvet deryası incileri olarak ifadesi, Malik b. Enes'ten bize gelen Rahman Suresi Ondokuzuncu ayetinin nüzul sebebini ve buna bağlı olarak aynı surenin yirmikinci ayetini hatıra getirmektedir. Enes (R.A.) Rahman suresi ondokuzuncu ayeti (مرج البحرين يلتقيان)'nin Ali ve Fatma (R.A.) hakkında nazil olduğunu söyleyip: "*İnci ve Mercan (Hz. Hasan ve Hüseyn) bundan çıkıyor*" demiştir. Böylece Rahman suresinin 22. ayeti olan (يخرج منهما اللؤلؤ والمرجان) ayetini, ondokuzuncu ayetle ilgili olarak tefsir etmiş olmaktadır¹⁴⁵.

Hasenî ve Hüseynî soy'dan olan Osmanlı Nakîbü'l-Eşrafının "*Semere-i Vemâ erselnake illa Rahmeten Li'l-'Alemin*"¹⁴⁶ ünvanına şahit oluruz. Demek, semere ve şecere meselesi el-Enbiye 104. ayetiyle ilgili olduğu kadar, Hasan ve Hüseyn (R.A.) neslinden olanlar için de kullanılmaktadır.

Yine mesela: Osmanlı Nakîbü'l-Eşrafından biri tarafından

142 İbrahim Suresi, ayet, 24.

143 Münşeât I, 58; Geniş bilgi için Bk. Osm. İmp. Nak. Eşraflık Mûes., s. 53 vd; Krş. Ebû Şame, Şihabüddin el-Makdîsi, Kitabu'r-Ravzateyn fi Ahbârî'd-Devleteyn, I-II, Kahire 1288, I, 16, (er-ravzateyn); Is'âf, s. 205; N. Ebsâr, 183.

144Bk. İbrahim Suresi, ayet, 24.

145 N. Ebsâr, s. 112.

146 Mek. Mûk. Emri, s. 12; Enbiya suresi, ayet, 104; Mevâhib, II, 119.

verilen 1058 H. tarihli Arapça şiyadet hüccetinin ikinci satırında Peygambere salavat getirilirken: "Salât ve selâm-ı ezká Fatımatü'z-Zehrá'nın evladı hakkında şöyle diyene olsun: "Her kadının oğullarının asabesi babalarıdır. Veled-i Fatıma hariç, ben onların babası ve asabesiyim..."¹⁴⁷ denir. Görüldüğü gibi burada bir seyyidin sıdayeti belgelenirken, Nikabet Teşkilatının "Seyyidler kimlerdir?" sorusunu cevaplayan tavnı da açıkça ortaya çıkmakta, seyyidlerin Hasanlığı ve Hüseyinliğine işaret edilmektedir.

Devamı Var

¹⁴⁷ Konyalı İ. Hakkı, *Alanya Tarihi*, İstanbul, 1945, s. 445. (Alanya Tarihi.)